

КОНСТРУЮВАННЯ ОБРАЗУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЙСНОСТІ ЗАСОБАМИ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ (НА ПРИКЛАДІ НОВОРІЧНИХ ПРОМОВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 2014–2017 РР.)

У статті розглянуто особливості конструювання образу соціокультурної дійсності засобами ритуальних політичних промов. Визначено та проаналізовано провідні теми новорічних промов Президента України 2014–2017 рр. Наукова розвідка підтверджує гіпотезу про те, що новорічні промови Президента України спрямовані на формування в реципієнтів (громадяни України, українці) національної ідентичності; у новорічних промовах Президент апелює до колективної свідомості, корегує цінності, уявлення та погляди аудиторії, впливає на формування «картини світу».

Ключові слова: політична промова, ритуальна політична промова, новорічна промова Президента України, лінгвістичний аналіз, PR-стратегії.

I. Вступ

Політичні публічні виступи – важливий та ефективний складник комунікації між владою і громадянськістю. Із їх допомогою оратор апелює до колективної свідомості, корегує цінності, уявлення та погляди аудиторії, здійснює вплив на прийняття рішень реципієнтами. Одним із цікавих, але мало висвітлених у вітчизняній науці є питання PR-стратегій ритуальних промов. Дослідження провідних тем у промовах політиків загалом та у новорічних промовах Президента України зокрема робить можливим з'ясувати основні цілі стратегічних політичних комунікацій. Сьогодні, на жаль, поодинокими є спроби таких досліджень. Також поза увагою науковців вплив ритуальних промов як інструменту PR-комунікації Президента України, зокрема новорічних, на формування національної ідентичності та конструювання образу соціокультурної дійсності в масовій свідомості. Це і зумовило актуальність та вибір теми дослідження.

Методологічну і теоретичну основу розвідки становлять праці таких вітчизняних і зарубіжних дослідників, як: А. Битко [1], М. Гулей [2], Н. Коңдратенко [3], І. Самойлова [4], М. Тхір [5] та ін.

II. Постановка завдання та методи

Головною метою статті є виявлення особливостей конструювання образу соціокультурної дійсності засобами ритуальних політичних промов на прикладі новорічних промов Президента України 2014–2017 рр. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання: на основі лінгвістичного аналізу визначити провідні теми новорічних промов Президента України у 2014–2017 рр.; окреслити сутність PR-стратегій новорічних промов; визначити особливості конструювання образу соціокультурної дійсності засобами новорічних промов Президента України у 2014–2017 рр.

У процесі дослідження застосовано такі методи: аналізу й синтезу (під час вироблення наукової концепції), порівняльний, типологічний, описовий, лінгвістичного аналізу (у ході дослідження новорічних промов Президента України), узагальнення та інтерпретації (під час формулювання проміжних і загальних висновків дослідження).

III. Результати

Політичні промови належать до суспільно-політичного красномовства. «Саме промова є чи не найпопулярнішим жанром публічного виступу в політиці. Ведення політичної боротьби, змагання за найвищі посади в державі, шляхи пошуку здобування голосів електорату – все це спонукає політичних лідерів до ретельнішого ставлення до виголошення політичних промов. Політична промова – один із найважливіших видів соціально-політичного красномовства, класичний жанр ораторського мистецтва, до того ж найдавніший», – твердить М. Тхір [5, с. 233]. І. Самойлова та О. Подвойська зазначають, що «політична промова є найбільш прототипним жанром політичного дискурсу, це публічний виступ, який є ефективним засобом для одержання визнання та демонстрації лідерства» [4, с. 236].

М. Гулей виокремлює такі типи президентських політичних промов: передвиборчі (проголошуються Президентом перед виборами, основною метою є прихилення на свій бік виборців); парламентські (залежать від регламенту); вітальні (вважаються однією з прерогатив представників влади й формально присвячені тематиці заходів, на яких проголошуються, але ж насправді вони служать популяризації промовцем своїх цілей і завдань); святкові (містять у собі особливості інформативно-переконувальних текстів; основним фактором, який сприяє виокремленню такого типу промов, є дата проголошення промови: новорічна/різдвяна промова або промова, присвячена певній події); дипломатичні (проголошуються під час офіційних зустрічей Президен-

тів із представниками інших країн, під час офіційних візитів і мають ритуальний характер) [2, с. 7]. Дослідниця подає таку дефініцію президентської політичної промови: «усний політичний текст, який проголошується Президентом перед масовою аудиторією, ставить надрілі завдання у тій чи іншій сфері громадського життя, дає рекомендації щодо здійснення поставлених завдань» [2, с. 7]. Н. Кондратенко зараховує публічні виступи політиків, які адресовані громадськості, до ритуальних та інформативних жанрів [3, с. 302]. Так, до ритуальних жанрів належать інавгураційні промови, ювілейні виступи, традиційні політичні промови, які орієнтовані на вираження ідеї інтеграції та об'єднання народу. Сюди ж входять і новорічні промови голови держави, що базуються на таких критеріях: подієвість (святкування Нового року), тимчасова локалізованість (телевізійний виступ, що транслюється за декілька хвилин до Нового року), закріплена форма та перформативний характер. А. Битко також вважає новорічну промову ритуальним жанром президентської риторики [1, с. 165].

Аналіз змісту промов є післякомунікативним етапом публічного виступу. Об'єктом нашої розвідки є новорічні промови Президента України Петра Порошенка 2014–2017 рр.

Робоча гіпотеза дослідження: новорічні промови Президента України спрямовані на формування в реципієнтів (громадяни України, українці) національної ідентичності; у новорічних промовах Президент апелює до колективної свідомості, корегує цінності, уявлення та погляди аудиторії, впливає на формування «картини світу».

Так, новорічна промова 2014 р. Президента України складається з 257 слів та 25 речень. Аналізуючи лексичний та морфологічний рівні промови, ми констатуємо: 30,7% промови структуровано іменниками, 13,2% – прикметниками, 2% – числівниками, 11,3% – займенниками, 12,8% – дієсловами (4,6% – дієслова минулого часу, 2,7% – теперішнього часу, 4,3% – майбутнього часу, 1,2% – інфінітиви), 3,9% – прислівниками, 26,1% – іншими частинами мови.

Визначивши провідні теми промов, ми з'ясуємо особливості конструювання образу соціокультурної дійсності за певними напрямками. Для визначення провідних тем новорічної промови 2014 р. ми сформуваємо лексичне ядро промови з найчастіше використаних слів (23). Зауважимо, що до лексичного ядра проаналізованих промов увійшли слова (лише самостійні частини мови), що повторюються від двох разів включно. Так, лексичне ядро новорічної промови 2014 р. Президента України на 43,5% сформоване з іменників, на 17,4% із прикметників, на 21,7% із займенників, на 13% із дієслів (4,3% ядра – дієслова минулого часу, 8,7% – майбутнього часу), на 4,4% із прислівників. Отже, ключові аспекти, на яких Президент акцентував увагу суспільства: Батьківщина та її захист, об'єднання українців, воєнні дії з Російською Федерацією. Важливими також є теми мирного життя, вшанування пам'яті воїнів та мирних громадян. Висока частотність слова «рік» вказує на підбиття підсумків року, що минув, та окреслення перспектив. Звернення до українців за допомогою прикметника «дорогі» підкреслює повагу до аудиторії та її значущість. Використання займенника «я» вказує на особисте залучення Гаранта.

Новорічна промова 2015 р. Президента України складається з 340 слів та 39 речень; 31,5% промови становлять іменники, 15,6% – прикметники, 2,3% – числівники, 7,9% – займенники, 12,1% – дієслова (3,5% – минулого часу, 3,8% – теперішнього часу, 2,4% – майбутнього часу, 2,4% – інфінітиви), 5,9% – прислівники, 24,7% – інші частини мови.

Лексичне ядро новорічної промови 2015 р. Президента України (32 найуживаніших слова) на 34,4% сформоване з іменників, на 21,9% з прикметників, на 6,2% із числівників, на 21,9% із займенників та на 15,6% із дієслів (6,2% ядра – дієслова минулого часу, 6,2% – майбутнього часу, 3,2% – інфінітиви). Провідні теми промови – об'єднання українців та воєнні дії з Російською Федерацією. Важливими також є теми Батьківщини та її захисту, мирного життя, вшанування воїнів. Висока частотність слова «рік» вказує на підбиття підсумків року, що минув, та окреслення перспектив. Звернення до українців за допомогою прикметника «дорогі» підкреслює повагу до аудиторії та її значущість. Порівняно з темами новорічної промови 2014 р., у 2015 р. зроблено акцент ще й на відносинах між Україною та Європою; також констатуємо апеляцію до релігійної тематики.

Новорічна промова 2016 р. Президента України містить 343 слів та 39 речень. У проаналізованій промові 34,1% – іменники, 13,7% – прикметники, 0,3% – числівники, 11,7% – займенники, 11,4% – дієслова (2,6% – минулого часу, 4,7% – теперішнього часу, 1,2% – майбутнього часу, 2,6% – інфінітиви; 0,3% – дієприкметники), 5,2% – прислівники, 23,6% – інші частини мови.

Лексичне ядро новорічної промови 2016 р. Президента України (29 найуживаніших слів) на 48,3% сформоване з іменників, на 17,2% із прикметників, на 24,1% із займенників, на 3,5% із дієслів минулого часу та на 6,9% із прислівників. Враховуючи це, можемо констатувати ключові аспекти, на яких Президент акцентував увагу суспільства. Так, провідні теми промови: об'єднання українців, воєнні дії з Російською Федерацією, Батьківщина. Висока частотність слова «рік» вказує на підбиття підсумків року, що минув, та окреслення перспектив. Порівняно з темами новорічних промов 2014–2015 рр., зроблено акцент ще й на темі економічного зростання.

Новорічна промова 2017 р. Президента України містить 328 слів та 36 речень; 32,9% промови – іменники, 9,5% – прикметники, 1,2% – числівники, 13,7% – займенники, 13,7% – дієслова

(4,6% – минулого часу, 4% – теперішнього часу, 2,7% – майбутнього часу, 2,4% – інфінітиви), 4,6% – прислівники, 24,4% – інші частини мови.

Лексичне ядро новорічної промови 2017 р. Президента України (25 найуживаніших слів) на 40% сформоване з іменників, на 12% із прикметників, на 36% із займенників, на 8% із дієслів (4% ядра – дієслова теперішнього часу та 4% – майбутнього часу), на 4% із прислівників. Провідні теми промови: об'єднання українців, Батьківщина, вшанування воїнів. Висока частотність слова «рік» вказує на підбиття підсумків року, що минув, та окреслення перспектив. Порівняно з промовами 2014–2016 рр., новою є особлива увага до слова «щирі», що вказує на вираження Президентом побажань від щирого серця. У промові зроблено акцент ще й на темі відносин між Україною та Європою; також констатуємо апеляцію до релігійної тематики, що вказує на увагу до духовного життя українського народу. Порівняно з промовами 2014–2016 рр., констатуємо, що в лексичному ядрі новорічної промови 2017 р. теми воєнних дій з Російською Федерацією та захисту Батьківщини не висвітлені, хоча в попередніх промовах вони були одними з ключових. Так, Президент України у промові 2017 р. акцентує увагу реципієнтів на об'єднанні українців і відносинах між Україною та Європою.

Отже, у проаналізованих новорічних промовах 2014–2017 рр. Президента України 32,4% – іменники, 13% – прикметники, 1,4% – числівники, 11,1% – займенники, 12,5% – дієслова (3,8% – минулого часу, 3,9% – теперішнього часу, 2,5% – майбутнього часу, 2,2% – інфінітиви, 0,1% – дієприкметники), 5% – прислівники, 24,6% – інші частини мови.

Ми сформували лексичне ядро промов 2014–2017 рр. Президента України із найчастіше використаних слів (28). Зауважимо, що до лексичного ядра увійшли слова (лише самостійні частини мови), що повторюються від чотирьох разів включно. Так, лексичне ядро новорічних промов 2014–2017 рр. Президента України на 50% сформоване з іменників, на 10,8% із прикметників, на 28,4% із займенників та на 10,8% із дієслів (3,6% ядра – дієслова минулого часу, 3,6% – теперішнього часу та 3,6% – майбутнього часу). Враховуючи це, можемо констатувати ключові аспекти, на яких Президент акцентував увагу суспільства. Провідні теми промов: об'єднання українців, Батьківщина та її захист, воєнні дії з Російською Федерацією. Важливими також є теми мирного життя та вшанування воїнів. Висока частотність слова «рік» вказує на підбиття підсумків року, що минув, та майбутніх перспектив. Звернення до українців за допомогою прикметника «дорогі» підкреслює повагу до аудиторії та її значущість. Зроблено акцент на відносинах між Україною та Європою; також констатуємо апеляцію до релігійної тематики, що свідчить про увагу до духовного життя українського народу.

IV. Висновки

Отже, результати дослідження надають змогу відзначити в PR-стратегіях новорічних промов Президента України апеляцію до колективної свідомості, корегування цінностей, уявлень та поглядів аудиторії, вплив на формування «картини світу». Тобто образ соціокультурної дійсності конструюється за певними тематичними напрямками: Батьківщина та її захист; об'єднання українців; воєнні дії з Російською Федерацією; мирне життя; вшанування пам'яті воїнів та мирних громадян; підбиття підсумків року, що минув, та окреслення перспектив; відносини між Україною та Європою; релігія; економічне зростання. Ці теми повторюються у новорічних промовах, звернення до них спрямовано на формування в реципієнтів (громадяни України, українці) національної ідентичності. Для остаточного підтвердження гіпотези дослідження передбачаємо подальший поглиблений аналіз новорічних промов 2014–2017 рр. Президента України з боку функціонування в них загальнолюдських концептів («Бог», «простір», «час», «дружба», «ворожнеча», «свобода»). Сформовані лексичні ядра промов можуть бути використані для подальшого аналізу.

Список використаної літератури

1. Битко А. С. Новорічне звернення президента як ритуальний жанр політичного дискурсу. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2014. Вип. 3. С. 165–172.
2. Гулей М. Д. Лексико-граматичні особливості та композиційна структура французької політичної промови (на матеріалі виступів Шарля де Голля і Жака Ширака): автореф. дис. ... канд. філ. наук: 10.02.05. Київ, 2004. 20 с.
3. Кондратенко Н. В. Новогоднее обращение как ритуальный жанр политического дискурса: макроструктурные компоненты и средства их выражения. *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: труды междунар. конф. «Диалог 2007»* / под ред. Л. Л. Иомдина и др. Москва, 2007. С. 302–306.
4. Самойлова І. В., Подвойська О. В. Лексичні особливості політичних промов. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]*. Філологічні науки. 2016. № 1. С. 235–238.
5. Тхір М. Б. Новорічна політична промова як жанр публічного виступу (на матеріалі промов американських президентів). *Мова і культура*. 2011. № 14. Т. 6. С. 232–236.

References

1. Bytko, A. S. (2014). The President's New Year Address as a ritual Genre of political Discourse. *Social Technologies: relevant Problems of Theory and Practice*, 3, 165–172. (in Ukrainian).
2. Hulei, M. D. (2004). Lexical-grammatical Peculiarities and compositional Structure of the French political Speech (based on the Material of the Speeches of Charles de Gaulle and Jacques Chirac): author's abstract. dis... Candidate of Philological Sciences: 10.02.05, Kiev. (in Ukrainian).
3. Kondratenko, N. V. (2007). The New Year Appeal as a ritual Genre of political Discourse: macrostructural Components and their Means of Expression. *Computer Linguistics and intellectual Technologies: Proceedings of the international Conference "Dialogue 2007"*. Moscow, 302–306. (in Russian).
4. Samoilo, I. V., Podvoiska, O. V. (2016). Lexical Features of political Speeches. *Scientific Notes [Nizhyn State University named after Mykola Gogol]. Philological Sciences*, 1, 235–238. (in Ukrainian).
5. Tkhir, M. B. (2011). The New Year political Speech as a Genre of public Speaking (based on the Material of the Speeches of American Presidents). *Language and Culture*, 14, 6, 232–236 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 06.05.2018.

Санакоєва Н. Д., Закарлюка М. П. Конструирование образа социокультурной действительности средствами политических речей (на примере новогодних речей Президента Украины 2014–2017 гг.)

В статье рассмотрены особенности конструирования образа социокультурной действительности средствами ритуальных политических речей. Определены и проанализированы ключевые темы новогодних обращений Президента Украины 2014–2017 гг. Статья подтверждает гипотезу о том, что новогодние обращения Президента Украины направлены на формирование у реципиентов (граждане Украины, украинцы) национальной идентичности; в новогодних приветствиях Президент апеллирует к коллективному сознанию, корректирует ценности, представления и взгляды аудитории, влияет на формирование «картины мира».

Ключевые слова: политическая речь, ритуальная политическая речь, новогодняя речь Президента Украины, лингвистический анализ, PR-стратегии.

Sanakoyeva N., Zakarliuka M. Constructing the Image of Sociocultural Reality by Means of Political Speeches (by the Example of the New Year Speeches of the President of Ukraine 2014–2017)

Research Methodology. *In the course of the research, the following methods were used: analysis and synthesis (during the development of the scientific concept), comparative, typological, descriptive, linguistic analysis (during the research of the New Year speeches of the President of Ukraine), generalization and interpretation (during the formulation of interim and general conclusions of the study).*

Results. *After examining the key topics, we note an appeal to the collective consciousness, adjusting values, ideas, and opinions of the audience, an influence on the formation of the «world picture» in the PR-strategies of the New Year speeches of the President of Ukraine. Thus, the image of sociocultural reality is constructed according to certain thematic directions: Motherland and its protection; association of Ukrainians; military actions associated with the Russian Federation; peaceful life; honoring the memory of soldiers and civilians; summing up the results of the year that has passed and outlining future perspectives; relations between Ukraine and Europe; religion; economic growth. These topics are repeated in New Year speeches and are aimed at the formation of the national identity of the recipients (citizens of Ukraine, Ukrainians).*

Novelty. *Within the scope of the article an attempt was made to perform linguistic analysis of the New Year speeches of the President of Ukraine; the topics and PR strategies of the speeches have been analyzed.*

The practical significance. *The results of the research can be used during further scientific developments, teaching disciplines related to the relevant subject.*

Key words: political speech, ritual political speech, New Year speech by the President of Ukraine, linguistic analysis, PR strategies.